

Милорад Дебељачки, мастер *

УЛОГА ПРАВОСУДНЕ АКАДЕМИЈЕ У ИЗБОРУ СУДИЈА И ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА У ДРЖАВАМА У ОКРУЖЕЊУ

Од првог јануара 2010. почела је с радом Правосудна академија, чиме је заокружен процес креирања савременог система образовања судија и тужилаца. Правосудна академија је основана с циљем обезбеђења професионалног, независног, непристрасног и ефикасног обављања судијске и тужилачке функције и ефикасног обављања послова судског и тужилачког особља. Њена основна функција јесте обука носилаца правосудних функција, која може бити почетна и континуирана. Анализа постојећег стања указала је на постојање потребе за даљим унапређењем рада Правосудне академије. Ради остварења тога циља сачињена је ова упоредноправна анализа која даје приказ уређења положаја и улоге Правосудне академије у околним државама у поступку именовања на судијске и јавнотужилачке функције. Упоредноправни приказ може указати на позитивноправна решења која могу служити као путоказ или пример даљег унапређења Правосудне академије у Републици Србији.

Кључне речи: *Правосудна академија. – Обуке. – Именовање. – Органи. – Испити.*

1. УВОД

Правосудна академија, у земљама у којима постоји, представља установу за образовање и обуку кандидата за судијску и јавнотужилачку функцију који се први пут бирају на те функције, као и за стално образовање судија и јавних тужилаца који су већ изабрани, ради унапређења њиховог знања у погледу новина у законодавству али и других правних и ванправних области. Академија по-

* Аутор је консултант за Правосудну академију на пројекту *Multi Donor Trust Fund for Justice Sector Support in Serbia* у Министарству правде Републике Србије, miloraddebeljacki@mts.rs.

ред улоге у образовању, представља, у већини земаља које су у овом чланку обрађене, услов за ступање на судијску и јавнотужилачку функцију чиме се ствара претпоставка да кандидати који заврше обуку намењену за обављање судијске и јавнотужилачке функције буду и изабрани на функције за које су посебно припремљени. У прилогу томе, Европска повеља о Закону за судије одређује да се законом, путем одговарајуће обуке на терет државе, обезбеђује припрема изабраних кандидата за ефикасно обављање судијских дужности, као и да је неопходно осигурати одговарајући квалитет образовних програма и организације која их спроводи, у светлу захтева слободоумности, стручности и независности, који су везани за обављање судијске дужности. Повеља такође прописује да судијама закон зајемчује одржавање и усавршавање њихових знања, техничких, као и друштвених и културних, која су им потребна за обављање њихових дужности, путем редовног приступа обуци коју држава плаћа и чију организацију обезбеђује.

Правосудна академија у Републици Србији почела је с радом 1. јануара 2010, по ступању на снагу Закона о Правосудној академији 24. децембра 2009, завршетком трансформације Правосудног центра, који је у периоду од 2002. до 2009. године спроводио програме сталне обуке судија и јавних тужилаца. Правосудна академија се налази у процесу трансформације, која подразумева јачање њених људских и капацитета у погледу програма и опреме, а по чијем окончању би представљала један од најзначајнијих стубова правосудног система. Имајући у виду текући процес реформе и унапређења српске Правосудне академије, овај рад би представљао скроман допринос том процесу, истичући моделе обука судија, јавних тужилаца, припадника других правосудних и повезаних професија, у земљама које су по историјском и културолошком развоју сличне нашој земљи.

2. МАЂАРСКА

Стручна обука судија у Мађарској обавља се преко Правосудне академије, а за јавне тужиоце преко Центра за обуку јавних тужилаца.¹ Избор на места у правосудју састоји се из неколико фаза а кандидати за позицију судије треба да испуњавају следеће услове: да буду мађарски држављани с правом гласа, да прођу кроз позитивну безбедносну проверу, да су дипломирани правници, да имају положен професионални испит и др.² По дипломирању, кандидати

¹ http://www.ejtn.eu/PageFiles/6343/Outcomes_Questionnaires_InitialTraining_Ichino.pdf, 4. новембар 2014.

² http://www.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/translators/english/velencei_biz_brosura_v3.0_full.pdf, 4. новембар 2014.

обављају праксу као приправници три године, за које пријемни испит организује Правосудна академија, а потом једну годину као судски секретари.³ Судски секретари учествују у обавезној обуци коју организује Правосудна академија, а која обухвата симулације суђења (*mock trials*), која се одржавају на Академији.⁴ По полагању професионалног испита и провере психичког и физичког стања,⁵ председник Републике, по препоруци председника суда и по предлогу Националног савета правосуђа, поставља кандидата на место судије на пробни период од три године.⁶ По његовом протеклу, спроводи се процена рада судије, на основу које се функција може продужити неограничено,⁷ с тим што судије могу своју функцију обављати до своје 70. године.⁸

Почетна обука тужилаца се спроводи на сличан начин као и за судије с циљем да будуће тужиоце припреми за полагање општег правног испита и пружи неопходно теоријско и практично знање за професионално обављање тужилачког посла. По избору за јавног тужиоца, похађа се специјална тужилачка обука на крају које се полаже тужилачки испит.⁹ Од 1. јануара 2006. Центар за обуку јавних тужилаца спроводи почетну обуку, обуку за тренере и приправнике.¹⁰ Теоријска обука траје седам недеља, након чега се полаже посебан испит.¹¹ Сваки кандидат има свог ментора који надзире његов рад током трајања обуке. Континуирана обука је обавезна за запослене у јавном тужилаштву и спроводи је Одељење за професионалну обуку, које је у саставу канцеларије Генералног тужиоца.¹² Тужиоци учествују и у програмима обуке који се организују у иностранству (у трајању од једне до три недеље). Реч је углавном о програмима Европске мреже за обуку у правосуђу или о програмима билатералне сарадње.

³ *Ibid.*

⁴ file:///C:/Documents%20and%20Settings/home%20comp/My%20Documents/Downloads/IC_14_Hungary_EU_en.pdf, 4. новембар 2014.

⁵ http://www.ejtn.eu/PageFiles/6343/Outcomes_Questionnaires_InitialTraining_Ichino.pdf, 4. новембар 2014.

⁶ http://glossaiuridica.hu/cikkek/adamrixer_legal_education.pdf, 4. новембар 2014.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.*

⁹ *Ibid.*

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ http://www.ejtn.eu/PageFiles/6343/Outcomes_Questionnaires_InitialTraining_Ichino.pdf, 4. новембар 2014.

¹² *Ibid.*

3. СЛОВЕНИЈА

У Словенији Народна скупштина бира судије на предлог Судијског савета.¹³ Током судијске праксе, приправник похађа обавезну обуку.¹⁴ Обавезне обуке се спровode у судовима и у Центру за обуку у правосуђу.¹⁵ По завршетку судијске обуке, судијски приправник полаже државни испит.¹⁶ Центар за обуку у правосуђу, установљен од стране министра правде 1. јануара 2006. као установа повезана с министарством правде,¹⁷ је надлежан за професионални развој и обуку за рад у правосуђу.¹⁸ На челу Центра налази се директор, који је судија и бира га Судијски савет на период од три године, а на предлог министра правде. Центар за обуку у правосуђу има следеће дужности: спроводи обуку судијских приправника, организује и спроводи правосудни испит и друге испите неопходне за рад у правосуђу, организује и спроводи различите облике континуиране обуке судија, техничких помоћника и судског особља, спроводи обавезну стручну обуку председника судова, издаје стручну литературу.¹⁹

Центар организује обуку и спроводи испите за приватне извршитеље, стечајне управнике, судске вештаке, судске преводиоце, медијаторе. Центар такође, спроводи професионалну обуку јавних тужилаца и државних адвоката. Тренинзи се врше у форми семинара, предавања, радионица, школе за судије, јавне тужиоце и државне адвокате, округлих столова и панела, иницијалних тренинг курсева, консултација и симулација, учења на даљину, тестирања знања и других одговарајућих форми тренинга. Годишњи програм рада је усмерен на развој законодавства, а заснован је и на предлозима и жељама носилаца правосудних функција. Посебно се води рачуна о развоју националног и европског права и јуриспруденцији, а нарочито о комплексним питањима које имају за циљ хармонизацију

¹³ http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_prof/legal_prof_sln_en.htm, 6. октобар 2014.

¹⁴ 17. Clen ZAKON O PRAVNIŠKEM DRŽAVNEM IZPITU uradno prečiščeno besedilo (ZPDI-UPB1). Линк: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200383&stevilka=3963>, 11. јун 2015.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*, чл. 19.

¹⁷ [http://www.mp.gov.si/index.php?eID=tx_cms_showpic&file=uploads%2Fpics%2F140710_03_JCT.jpg&md5=04fa99fe1cb1c376868c3ed041c82708148e17e7¶meters\[0\]=YTozOntzOjU6IndpZHRoIjtzOjQ6IjgwMG0iO3M6NjoiaGVpZ2h0IjtzOjQ6IjYw¶meters\[1\]=MG0iO3M6NzoiYm9keVRhZyI7czo0MToiPGJvZkkgc3R5bGU9Im1hcmdbjowOyBi¶meters\[2\]=YWNrZ3JvdW5kOiNmZmY7Ij4iO30%3D](http://www.mp.gov.si/index.php?eID=tx_cms_showpic&file=uploads%2Fpics%2F140710_03_JCT.jpg&md5=04fa99fe1cb1c376868c3ed041c82708148e17e7¶meters[0]=YTozOntzOjU6IndpZHRoIjtzOjQ6IjgwMG0iO3M6NjoiaGVpZ2h0IjtzOjQ6IjYw¶meters[1]=MG0iO3M6NzoiYm9keVRhZyI7czo0MToiPGJvZkkgc3R5bGU9Im1hcmdbjowOyBi¶meters[2]=YWNrZ3JvdW5kOiNmZmY7Ij4iO30%3D), 1. октобар 2014.

¹⁸ Clen 74a ZAKON O SODIŠČIH uradno prečiščeno besedilo (ZS-UPB4).

¹⁹ http://www.mp.gov.si/en/judicial_training_centre/about_the_judicial_training_centre/, 14. октобар 2014.

права. Нарочито се инсистира на развоју тзв. меких вештина које се захтевају у судници.

4. АУСТРИЈА

Федерални министар правде поставља кандидате на судијску функцију на основу предлога председника одговарајућег вишег регионалног суда.²⁰ Кандидат поред универзитетске дипломе правног факултета и одговарајућег правничког знања, мора да поседује и физичко здравље, социјалне вештине за професију судије, као и да је обавио пет месеци праксе у суду. Будуће судије се обучавају у судовима, јавним тужилаштвима, адвокатским и нотарским канцеларијама, установама за лишење слободе, другим јавним институцијама,²¹ као и у судијским центрима за обуку.²² Дакле, у Аустрији нема посебне Правосудне академије као централне институције за образовање.²³ Председници четири апелациона суда, професионална удружења судија и јавних тужилаца, као и Федерално министарство правде, пружају даљу обуку судија,²⁴ док Министарство са седиштем у Бечу, у сарадњи са четири виша регионална суда и канцеларијама виших јавних тужилаца организује обуку.²⁵

Годишњи програм континуиране обуке утврђују Федерално Министарство правде и Саветодавни одбор континуираног образовања (*Fortbildungsbeirat*), на основу евакуације образовних програма и потреба надлежних одељења у апелационим судовима.²⁶ Министарство координише активности и проверава да ли је програм спроведен, а надзире и резултате евалуације, баланс међу регијама, нове потребе и захтеве и сугестије пристигле од судија и тужилаца.²⁷ Тек када кандидат након четворогодишње праксе успешно положи завршни тест, може се пријавити на конкурс за судије, које поставља федерални министар правде, на основу објективне селекције. Федерални председник поставља јавне тужиоце, с тим што је у највећем броју

²⁰ http://www.justiz.gv.at/web2013/file/8ab4ac8322985dd501229ce2e2d80091.de.0/broschuere_english.pdf, 4. новембар 2014.

²¹ *Ibid.*

²² <http://www.osce.org/odihr/19020?download=true>.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*

²⁵ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453198/IPOL-JURI_ET\(2011\)453198\(ANN01\)_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453198/IPOL-JURI_ET(2011)453198(ANN01)_EN.pdf), 4. новембар 2014.

²⁶ <http://www.osce.org/odihr/19020?download=true>, 4. новембар 2014.

²⁷ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453198/IPOL-JURI_ET\(2011\)453198\(ANN01\)_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453198/IPOL-JURI_ET(2011)453198(ANN01)_EN.pdf), 4. новембар 2014.

постављења, председник делегирао федералном министру правде право да поставља јавне тужиоце.²⁸

Програм обуке састоји се од семинара који се односе на области грађанског права, грађанског поступка, кривичног права, радног права, права у области социјалне заштите, наслеђивања, породичног права, трговачког права, извршења, осигурања и сл. Посебна пажња придаје се праву ЕУ у свакој од наведених области, а даље правничко образовање усмерено је на новије области, људска права и антидискриминацију. Међутим, у Аустрији не постоји обавезна континуирана обука за судије.²⁹

5. БУГАРСКА

Да би кандидат био изабран на правосудну функцију, неопходно је, поред осталих услова, да је положио завршне испите, на крају обавезног иницијалног тренинга на Националном институту правде (даље у тексту: Институт).³⁰ Институт је почео с радом 1. јануара 2004, а трансформисан је из Правосудног тренинг центра. Иницијални тренинг на Институту је обавезан за лица која желе да буду изабрана за судије или јавне тужиоце.³¹

На челу Института налази се Управљачки одбор, који се састоји од пет чланова Врховног савета судства и два члана Министарства. На његовом челу је председник Врховног касационог суда. Директора бира Управљачки одбор на пет година и он се стара о организацији активности, развоју курикулума, годишњем буџету, унутрашњим правилима и сл. Активности Института одређује Програмски савет, који је саветодавно тело и учествује у припреми и унапређењу програма обуке, као и избору предавача. Институт спроводи обавезни иницијални тренинг за тек изабране судије и тужиоце, као и обавезне курсеве који су усмерени на даље унапређење рада судија, тужиоца и истражитеља који су први пут изабрани на функције. Обавезни иницијални тренинг траје девет месеци. Након успешно завршене обавезне обуке, младе судије и тужиоци настављају рад с менторима судијама и тужиоцима. Институт организује и континуирану обуку за носиоце правосудних функција, у којој се посебно обрађују из-

²⁸ http://www.justiz.gv.at/web2013/file/8ab4ac8322985dd501229ce2e2d80091.de.0/broschuere_english.pdf

²⁹ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453198/IPOL-JURI_ET\(2011\)453198\(ANN01\)_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453198/IPOL-JURI_ET(2011)453198(ANN01)_EN.pdf).

³⁰ Члан 258. Закона о судској власти. Линк: <http://mjs.bg/17/>, 13. октобар 2014.

³¹ *Ibid.*

мене закона, промене у јуриспруденцији, интердисциплинарне теме и обука у области европског права. Обавезна континуирана обука организује се само за судије и тужиоце који су унапређени. У оквиру Института основан је Центар за учење и информације, који организује курсеве на даљину, има библиотеку и документациони сервис, омогућава приступ судској пракси, одржава веб сајт на којем се налазе информације о обукама, публикацијама и другим релевантним материјалима, омогућава размену правних информација између судова и омогућава развој истраживачких капацитета оснивањем Одељења за емпиријско правно истраживање.³² Такође, Европски документациони центар има задатак да пружи директан, брз и једноставан приступ релевантним информацијама о законодавству, судској пракси и активностима ЕУ.³³

6. ЦРНА ГОРА

Закон о судовима одређује следеће услове да лице буде изабрано на судијску функцију: да је црногорски држављанин, да је здравствено способан, да је завршио правни факултет и има положен правосудни испит. У погледу избора на јавнотужилачку функцију, Закон прописује, између осталог као критеријум и стручно усавршавање (завршена иницијална обука, семинари, радионице),³⁴ док у погледу критеријума за напредовање, Закон прописује, између осталог и стручно усавршавање (континуирана обука и други облици обуке).³⁵ Такође, Закон предвиђа и дисциплинску одговорност уколико судија, у дужем периоду или у већем броју случајева без оправданог разлога, не похађа обавезне програме обуке јер се сматра да тиме судије неуредно врше своју функцију.³⁶

Центар за едукацију (даље у тексту: Центар) са седиштем у Подгорици основан је након усвајања Закона о едукацији у правосудним органима, чија је примена отпочела 1. јануара 2007.³⁷ Центар представља посебну организациону јединицу Врховног суда Репу-

³² *Ibid.*

³³ <http://www.nij.bg/Articles/Articles.aspx?lang=en-US&pageid=386>, 9. јун 2015.

³⁴ Чл. 33а Закона о државном тужилаштву (*Службени лист РЦГ*, бр.69/03 и *Службени лист РЦГ*, бр. 40/08, 39/11 и 46/13).

³⁵ *Ibid.*

³⁶ Чл. 33а, ст. 1, тач. 8 Закона о судовима (*Службени лист РЦГ*, бр. 5/02, 49/04 и *Службени лист РЦГ*, бр. 22/08, 39/11, 46/13 и 48/13. Вид.: чл. 56. Закона – 32/2014–9).

³⁷ <http://sudovi.me/cenp/o-centru/centar/>.

блике Црне Горе.³⁸ Центар има Координациони одбор, програмске одборе и испитну комисију.³⁹

Координациони одбор доноси годишњи програм едукације и план његове реализације у оквиру опредељених средстава; одређује програмске одборе за реализацију посебних програма едукације, бира чланове тих одбора и одређује број полазника едукације; прати евалуацију програма; утврђује листу сталних и повремених предавача; бира чланове испитне комисије; доноси Пословник о свом раду; и врши друге послове од значаја за едукацију.⁴⁰ Програмски одбор разрађује и извршава посебни програм едукације и утврђује план његове реализације; утврђује структуру полазника; одређује и ангажује предаваче с листе предавача; подноси извештај о реализацији посебног програма едукације Координационом одбору, Судијском савету, Тужилачком савету и Министарству правде; води евиденције о реализацији посебних програма едукације; и врши и друге послове у складу с овим законом.⁴¹ Испитна комисија организује полагање пријемног и завршног испита за иницијалну обуку.⁴² Центар организује иницијалну и континуирану обуку.

Иницијална обука спроводи се за стручне сараднике у судовима и јавним тужилаштвима као и за дипломиране правнике који испуњавају опште услове за рад у државним органима и имају положен правосудни испит и има за циљ њихову припрему за вршење правосудне функције. Обука се огледа у усавршавању познавања процесних и материјалних прописа, домаће судске праксе, примени права ЕУ, као и у подизању нивоа аналитичке способности у решавању сложених правних питања. Акцент је на практичном раду у виду дискусија, симулација суђења, студије случајева, израду процесних аката, као и на практичне проблеме у примени процесних закона. Листа кандидата који су положили завршни испит, ранжираних према постигнутим резултатима, доставља се Судијском и Тужилачком савету и посебно је цењена приликом предлагања кандидата за избор, односно избор носилаца правосудне функције.⁴³ Континуирана едукација организује се за носиоце правосудне функције и има за циљ одржавање и усавршавање знања, способности и вештина ради квалитетног обављања правосудне функције.⁴⁴ Она се организује за

³⁸ Чл. 4 и 5 Закона о едукацији у правосудним органима (*Службени лист РЦГ*, бр. 27/06).

³⁹ *Ibid.*, чл. 12.

⁴⁰ *Ibid.*, чл. 13.

⁴¹ *Ibid.*, чл. 22.

⁴² *Ibid.*, чл. 24.

⁴³ *Ibid.*, чл. 34.

⁴⁴ *Ibid.*, чл. 7.

носиоце правосудне функције који ту функцију обављају мање од три године; носиоце правосудне функције који ту функцију обављају више од три године; и за старешине правосудних органа.⁴⁵ Носиоци правосудне функције који промене област или се специјализују за поједину правну област обавезно се стручно усавршавају на основу посебних програма едукације.⁴⁶

7. ГРЧКА

Устав у чл. 88 прописује да се носиоци правосудних функција постављају председничким декретом у складу са законом који прописује потребне квалификације и поступак избора, да се постављају доживотно, те да се законом може одредити обука и пробни рад до три године пре именованга носилаца правосудних функција.⁴⁷ Академија је правно лице с управном и финансијском независношћу, која се налази под надзором министра правде. Циљ Академије јесте да омогући теоријско и практично знање и евалуацију кандидата који ће бити изабрани на функције судија и тужилаца, као и континуирано образовање оних који су већ изабрани на судијске и јавнотужилачке функције.⁴⁸

Органи Академије су Савет, генерални директор, директор за упис и директор за образовање.⁴⁹ Савет, који се саставља одлуком министра правде, представља врховни орган управе, утврђује општи правац уписа и образовања, врши надзор над њиховом применом, одобрава буџет и одобрава програме. Генерални директор се бави међународним односима, састаје се с представницима других установа, представницима ЕУ, других земаља и њиховим установама. Директор за упис врши надзор практичне и теоријске обуке и евалуације, анализира планове образовања и обука и врши координацију предавања. Директор за образовање је надлежан за континуирану обуку оних који су већ изабрани на судијску и тужилачку функцију, те врши надзор програма који су у његовој надлеж-

⁴⁵ *Ibid.*, чл. 9.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ <http://www.hri.org/docs/syntax/artcl120.html#A88>, 9. јун 2015.

⁴⁸ У овој области су релевантни следећи инструменти: N. 3689/2008 „National School of Judges and other provisions“ (Government Gazette A 164), as amended and in force with N. 3910 / 2011 (Government Gazette A 11); A.Y.D. 96519 / 05.10.95 Interim Regulation Studies (Official Gazette 851/95 Issue B); A.Y.D. 8265 / 3.21.95 Approval of Studies E.S.Di. (Official Gazette 234/95 Issue B); A.Y.D. 8266 / Special Regulation 07.03.95 financial management E.S.Di. (Official Gazette 183/95 Issue B).

⁴⁹ <http://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-164-2008-%CF%83%CE%B5%CE%BB-16.html>, 25. септембар 2014.

ности. Саветници су задужени за надзор практичне обуке и друге надлежности које им пренесу тела Академије.⁵⁰

Сваке године, министар правде доноси одлуку о упису на Академију, након чега се објављује јавни позив за упис. У позиву се објављује укупан број кандидата који ће бити примљени на сваки курс. Право учешћа имају кандидати који имају завршен правни факултет и који су две године обављали праксу у адвокатури или имају докторат из права с једногодишњом праксом у адвокатури, или су радили пет година као судијски помоћници у суду. Пријемни испит спроводе комисије за поједине области (за кривично право, грађанско право и сл.), које формира министар правде, а чине их представници различитих установа (судови, тужилаштва, адвокатура, правни факултети и сл.).

Почетна обука траје 16 месеци. Прва фаза је теоријска у којој се полазници подучавају о савременим питањима из разних области. Друга фаза је посвећена независном раду и развоју судијског резонувања. По њеном окончању, полазници се изјашњавају да ли би желели да се обучавају у суду или јавном тужилаштву. Током праксе у тужилаштву или суду, полазници под надзором ментора судије или јавног тужиоца раде на случајевима, састављају одлуке, захтеве или нацрт одлуке, разговарају о случајевима са својим менторима, а сваки ментор даје оцену о свом полазнику. Ако полазник раније одустане од обуке на Академији, дужан је да врати новац који је добијао за време обуке.

Континуирано образовање подразумева унапређење стеченог знања и стално праћење правних, друштвених и организационих новина. Обавеза похађања обуке се односи на све судије и јавне тужиоце. Методи обуке су семинари, предавања, конференције, слање полазника у иностранство на сличне програме, посете затворима, центрима опоравка за зависнике, посете посебним службама, истражитељима у полицији, посете криминалистичкој полицији, организацијама које врше новчане трансакције, посете берзама или другим организацијама, као и страним установама у ЕУ, на Балкану итд.

8. РУМУНИЈА

Закон о судијама и јавним тужиоцима одређује да се „улазак у правосудну професију и почетна обука за обављање судијске и јавнотужилачке функције остварује кроз Национални институт за

⁵⁰ *Ibid.*

правосуђе“ (даље у тексту: Институт).⁵¹ Институт⁵² има директора и Управни одбор, као и одељење за пријем, одељење за почетну обуку, одељење за континуирану обуку, одељење за обуку тренера, одељење за испите и јавне политике, као и одељење за финансије и администрацију.⁵³ Институтом координира Врховни савет судства.⁵⁴

Иницијална обука на Институту садржи академска предавања и практичну обуку за будуће судије и тужиоце.⁵⁵ Обука траје две године.⁵⁶ У току прве године, студије су углавном базиране на анализи студија случајева које се држе у малим групама, под надзором практичара.⁵⁷ Такође, Институт све више организује конференције на којима је фокус на европском праву, а полазницима се организује и студијски боравак у Луксембургу и Стразбуру, где је седиште европских судова.⁵⁸ Након прве године, полазници могу да изаберу, према оценама и броју слободних места, да ли ће се усавршавати као судије или тужиоци.⁵⁹ Уколико успешно заврши обуку на Институту, период обуке се урачунава у судијски или јавнотужилачки стаж.⁶⁰ Ако је полазник искључен с Института, дужан је вратити износ који је примио као стипендију и за трошкове обуке.⁶¹ Полазници који положи завршни испит постављају се, по правилу, на места која изаберу по завршетку прве године на Институту.⁶² Полазници су по завршетку обуке на Институту дужни да врше судијску или јавнотужилачку функцију шест година.⁶³ Уколико полазник прекине вршење судијске или јавнотужилачке функције, на своју иницијативу или из разлога

⁵¹ Чл. 13 Закона о судијама и јавним тужиоцима број 303/2004, <http://www.csm1909.ro/csm/index.php?c-md=0702>, 26. септембар 2014.

⁵² Више о томе: <http://www.csm1909.ro/csm/index.php?cmd=1001&lb=en>, 5. јун 2015.

⁵³ D. Dimitriu and D. Ungureanu, „The National Institute of Magistracy: standards, strategies, programmes, trainers“, *Law in Transition*, 2011, 92.

⁵⁴ *Ibid.*, 91.

⁵⁵ Чл. 16, ст. 2 Закон о судијама и јавним тужиоцима број 303/2004. https://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCIQFjAAahUKEwjT-7mhkoXGAhWGEiwKHdTjCjg&url=http%3A%2F%2Fwww.csm1909.ro%2Fscsm%2Flinkuri%2F25_01_2007_7779_en.doc&ei=ly94VZPUEoalsAHUv6vAAw&usq=AFQjCNF93_8z_Aqgo5EB3f5be1hD4fHrAA&bvm=bv.95039771,d.bGg (10.6.2015).

⁵⁶ *Ibid.*, чл. 16, ст. 3.

⁵⁷ <http://www.ebrd.com/downloads/research/law/lit11el.pdf>.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ Чл.16 Закон о судијама и јавним тужиоцима број 303/2004.

⁶⁰ *Ibid.*, чл. 17.

⁶¹ *Ibid.*, чл. 18.

⁶² *Ibid.*, чл. 19.

⁶³ *Ibid.*, чл. 20.

који се могу приписати њему/њој, пре истека периода од шест година, дужан је да надокнади износ накнада које је примао током своје обуке на Институту, сразмерно периоду који је преостео до истека функције.⁶⁴

Континуирана обука је фокусирана на изучавање европског права, посебно на судску праксу Европског суда правде и Европског суда за људска права, на пружање интензивне обуке и специфичним правним областима, на унапређење јавног имиџа судства, на развој посебних вештина потребних за успешан рад судија, као и на етику.⁶⁵

9. БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Закон о судској и тужилачкој функцији у Федерацији Босне и Херцеговине одређује да ће приликом одлучивања да ли кандидати испуњавају услове за вршење судијске односно тужилачке дужности, Федерална комисија нарочито ценити између осталог и академске резултате постигнуте у току студирања, као и завршену почетну обуку за судије односно тужиоце, укључујући и такву обуку предвиђену законом.⁶⁶ Закон надаље прописује и дисциплинску одговорност и дисциплински поступак због прекршаја неучествовања у обавезним облицима стручног усавршавања судија и тужилаца.⁶⁷

9.1. Центар за едукацију судија и јавних тужилаца Босне и Херцеговине

Седиште Центра за едукацију судија и јавних тужилаца Босне и Херцеговине је у Сарајеву. Центар организује почетну обуку из области позитивног права и праксе судова Федерације и судског умећа за особе које намеравају да се баве судијском или јавнотужилачком професијом, а програм почетне обуке утврђује Центар у складу с упутством и под надзором Високог судског већа.⁶⁸ У намери да програм обуке и стручног усавршавања судија и тужилаца одражава потребе правосудне заједнице, Центар за едукацију судија и тужилаца у Федерацији Босне и Херцеговине спроводи процену потреба за обуком. Циљну групу почетне обуке чине све судије и тужиоци који

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ D. Dimitriu, 93.

⁶⁶ Чл. 18, ст. 1, тач. 2 Закон о судској и тужилачкој функцији у Федерацији Босне и Херцеговине.

⁶⁷ *Ibid.*, чл. 24.

⁶⁸ Чл. 17 Закона о Центру за едукацију судија и јавних тужилаца Босне и Херцеговине http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/2002/zakoni/40_bos.htm.

се први пут именују на ове функције. Иако не спадају у примарну циљну групу, предложени програм може бити користан и за друге судије/тужиоце, а нарочито оне који прелазе са једног реферата на други, односно из суда у тужилаштво и обрнуто.⁶⁹ Орган управљања у Центру је Управни одбор, а орган руковођења је директор.

9.2. Центар за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској

Седиште Центра за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској се налази у Бањој Луци. Орган управљања у Центру је Управни одбор, а орган руковођења је директор. Делатности Центра су: организовање (према упутствима и под надзором Високог судског савета) наставе за почетну обуку лица која намеравају да се баве професијом судије или јавног тужиоца, организовање (под надзором Високог судског савета), стручног усавршавања судија и јавних тужилаца, издавање уверења о успешно завршеној почетној обуци, те годишњих уверења о испуњеним минималним условима стручног усавршавања.⁷⁰ За лица која претендују да буду судије или јавни тужиоци, Центар организује почетну обуку из области позитивног права и праксе судова Републике Српске, те судског умијећа.⁷¹ Закон одређује да је стручно усавршавање обавезно за све судије и јавне тужиоце, док Високи судски савет, у сарадњи с Управним одбором, одређује минималне услове стручног усавршавања које сваки судија и јавни тужилац мора испунити у току године.⁷²

10. МАКЕДОНИЈА

Устав Републике Македоније одређује да Републички судски савет предлаже Собрању избор и разрешење судија,⁷³ док у погледу именовања на јавнотужилачку функцију (јавно обвинителство) Устав прописује да парламент, тј. Собрање именује јавног тужиоца на период од шест година и разрешава га.⁷⁴ Савет бира кандидате за судије

⁶⁹ <http://www.pkbd.ba/edukacije/pdf/program2014%20FBiH.pdf>, 20. октобар 2014.

⁷⁰ Чл. 3 Закона о Центру за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској. Линк: http://www.rs.ce_st.gov.ba/index.php/dokumenti/dokumenti-centra/747-zakon-o-centru-za-edukaciju-sudija-i-tuzilaca-u-rs/file, 20. октобар 2014.

⁷¹ *Ibid.*, чл. 17.

⁷² *Ibid.*, чл. 16.

⁷³ Чл. 105 Устав на Република Македонија, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 52/91, 31/98 и 91/01.

⁷⁴ „Јавниот обвинител го именува и разрешува Собранието за време од шест години“. *Ibid.*, чл. 106.

основних судова из редова кандидата који су завршили почетну обуку на Правосудној академији (даље у тексту: Академија) за судије и јавне тужиоце по редоследу са коначне ранг-листе на основу постигнутог успеха.⁷⁵ У погледу избора на јавнотужилачку функцију, Закон предвиђа да Савет за јавне тужиоце врши избор за основно јавно тужилаштво кандидате с листе достављене од стране Академије за обуку судија и јавних тужилаца, а која је састављена на основу постигнутог успеха.⁷⁶ Органи Академије су Управни одбор, директор, заменик директора и Програмски савет.

Почетна обука се организује с циљем добијања практичног и теоријског знања и вештина ради стварања високообучених, професионалних и ефикасних кандидата за судије и јавне тужиоце.⁷⁷ Укупан број полазника почетне обуке одређује се на основу одлуке Судског савета и Савета за јавне тужиоце узимајући у обзир укупан број слободних позиција за судије и јавне тужиоце, као и пројекција положаја које треба попунити по завршетку почетне обуке.⁷⁸ По стицању статуса полазника („слушателот“) почетне обуке, кандидат заснива радни однос с Академијом на одређено време за период трајања почетне обуке до избора на место судије основног суда или јавног тужиоца основног јавног тужилаштва.⁷⁹ Ако полазник у току почетне обуке напусти или прекине обуку, неопходно је да надокнади трошкове и друге накнаде за његово обучавање.⁸⁰ Почетна обука траје 24 месеца и одвија се у две фазе: теоријска настава на Академији у трајању од девет месеци и практична настава у судовима и јавним тужитељствима и другим установама у трајању од 15 месеци. Континуирана обука може да буде обавезна и добровољна. Новоизабране судије и јавни тужиоци дужни су после избора на судијску или јавнотужилачку функцију да похађају континуирану обуку,⁸¹ док се добровољна континуирана обука организује најмање једном годишње, за коју програм припрема Академија.⁸²

⁷⁵ Чл. 40 Закон за Судски совет на Република Македонија, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 60/06, 150/10 и 100/11.

⁷⁶ Чл. 37, ст. 1 Закон за Советот на јавните обвинители на Република Македонија, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 150/07 и бр. 100/11.

⁷⁷ Чл. 42 Закон за Академијата за судии и јавни обвинители, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 88/10, бр. 34/12-одлука УС, број 26/13.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*, чл. 57.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ *Ibid.*, чл. 71.

⁸² *Ibid.*, чл. 72.

11. ХРВАТСКА

Устав одређује да Државно судбено вијеће суделује у оспособљавању и усавршавању судија и другог правосудног особља.⁸³ Закон даље одређује да за судију прекршајног, опћинског, трговачког и управног суда може бити именована особа која је завршила Државну школу за правосудне дужноснике,⁸⁴ док приликом именовања кандидата који су завршили Државну школу за правосудне дужноснике на функцију судије, избор Вијећа мора бити утемељен на завршној оцени коју су кандидати остварили у Државној школи и оствареним бодовима на разговору с кандидатима.⁸⁵ Закон о Државном одвјетништву одређује да се за заменика државног одвјетника може именовати хрватски држављанин који има завршен правни факултет, положен правосудни испит и испуњава услове утврђене у члану 110 истога закона.⁸⁶ Трећи услов је прописан у члану 110. Закона, у ком се наводи да се за заменика државног одвјетника у општинском државном одвјетништву може именовати особа која је завршила Државну школу за правосудне дужноснике.⁸⁷ Закон даље одређује обавезу усавршавања за јавне тужиоце на Правосудној академији одређујући да су „опћински државни одвјетник, жупанијски државни одвјетник и замјеници државних одвјетника дужни стално се стручно усавршавати и судјеловати у програмима образовања и усавршавања Правосудне академије, а могу судјеловати и у другим облицима образовања и стручног усавршавања.⁸⁸ Правосудна академија има две устројствене јединице у свом саставу, једна је Државна школа за правосудне дужноснике а друга јединица организује и спроводи усавршавање приправника („вјежбеника“), саветника и правосудних дужносника.⁸⁹ Органи Академије су: Управно вијеће, Програмско вијеће и директор (равнатељ).

11.1. Државна школа за правосудне дужноснике (Школа)

Школа представља „устројствену јединицу у саставу Академије“, ⁹⁰ у којој кандидати стичу знање и вештину да самостално,

⁸³ *Ibid.*, чл. 124 Устава Републике Хрватске.

⁸⁴ Чл. 51, ст. 1 Закона о Државном судбеном вијећу. Државна школа за правосудне дужноснике представља јединицу у саставу Правосудне академије у којој кандидати стичу знање и вештине за самостално, одговорно, независно и непристрасно вршење судијске функције. Више о томе у чл. 22 Закона о Правосудној академији.

⁸⁵ *Ibid.*, чл. 56, ст. 1.

⁸⁶ Чл. 109, ст. 2 Закона о Државном одвјетништву.

⁸⁷ *Ibid.*, чл. 110, ст. 1.

⁸⁸ *Ibid.*, чл. 120, ст. 1.

⁸⁹ Чл. 7 Закона о Правосудној академији Републике Хрватске.

⁹⁰ *Ibid.*, чл. 22, ст. 1.

одговорно, независно и непристрасно обављају правосудну дужност.⁹¹ Стручно усавршавање у Школи траје две године⁹² и састоји се из теоријског дела и стручних радионица које се спроводе у Школи, затим из практичног дела који се спроводи у суду и јавном тужилаштву, а по потреби и државним телима.⁹³ Током боравка у Школи на обуци у судовима, јавним тужилаштвима или државном телу, полазници имају менторе који их надзиру и оцењују.⁹⁴ По именовану на дужност судије или заменика јавног тужиоца, полазници Школе су дужни да проведу најмање пет година у суду или јавном тужилаштву.⁹⁵ Уколико именоване судије или заменици државних одвјетника без оправданог разлога напусте суд или државно одвјетништво пре истека рока од пет година, дужни су да Академији врате средства која су утрошена на њихово школовање.⁹⁶

12. ЗАКЉУЧАК

Имајући на уму искуства наведених земаља, синтеза обрађених решења би представљала најбољи пример за трансформацију Правосудне академије у Републици Србији. Почетна обука, коју би спроводила Правосудна академија, била би намењена лицима која намеравају да буду изабрана за судију или јавног тужиоца независно од тога да ли су приправнички стаж обавила у суду, јавном тужилаштву или другој организацији. Имајући на уму разноликост стицања практичног искуства кандидата (суд, јавно тужилаштво, адвокатске канцеларије, привредна друштва итд.) почетна обука би представљала неопходан корак јер би се на свеобухватан и усмерен начин полазници обучавали пролазећи све аспекте судијског и јавнотужилачког позива (што је посебно значајно за кандидате који су практично искуство стекли ван суда и јавног тужилаштва). Положен правосудни испит представљао би неопходан услов за учешће на пријемном испиту за почетну обуку јер подразумева претходно стицање практичног искуства и примењивог знања, али за обављање судијске и јавнотужилачке професије потребно је додатно усмерење које се стиче на почетној обуци. Правосудна академија би требало да организује и процес пријема приправника у суд и јавна тужилаштва како би се одлука о пријему лица у радни однос у правосудну уста-

⁹¹ *Ibid.*, чл. 22, ст. 2.

⁹² *Ibid.*, чл. 31, ст. 1.

⁹³ *Ibid.*, чл. 31, ст. 2.

⁹⁴ *Ibid.*, чл. 32, ст. 1.

⁹⁵ *Ibid.*, чл. 35, ст. 2.

⁹⁶ *Ibid.*, чл. 35, ст. 3.

нову доносила на вишем нивоу, на основу објективне процене кандидата (с тим што за волонтере не би био потребан пријемни испит, јер је потребно да постоји широк приступ установама ради стицања искуства а и ради добијања користи које те установе стичу организујући волонтерски рад). Почетна обука би требало да се спроводи у судовима и јавним тужилаштвима, уз надзор ментора, с тим што би полазници у складу са дужностима судија основног суда и јавног тужиоца из основног јавног тужилаштва, вршили све дужности које те функције подразумевају (полазници под надзором ментора судије или јавног тужиоца раде на случајевима, састављају одлуке, захтеве или нацрт одлуке, разговарају о случајевима са својим менторима, воде главни претрес, главну расправу, а сваки ментор даје оцену о свом полазнику). Сталну обуку Правосудна академија би пружала судијама и јавним тужиоцима који су већ изабрани на функцију, а како све земље предвиђају различите видове континуиране обуке, она треба да буде обавезна за све носиоце правосудних функција. Дакле, како би континуирана обука била обавезна, похађање исте такве обуке не би представљало елементе за напредовање у каријери него би примена наученог у пракси и остваривање успешних резултата на основу ње представљало елемент за оцену за напредак при конкурисању на више функције. Осим тога, Академија може дати допринос и уједначавању судске праксе јер би, на један систематизован и стандардизован начин, водила евиденцију и омогућила приступ спорним питањима од значаја за функционисање судова и уједначавање судске праксе о којима апелациони судови, после заједничких седница обавештавају Врховни касациони суд. Такође, Академија би, у сарадњи с Врховним касационим судом, омогућила приступ и билтенима судске праксе Врховног касационог суда. Најзад, Академија треба да организује обуку и спроводи испите за извршитеље, стечајне управнике, судске вештаке, судске преводиоце и медијаторе. Оваква перцепција Правосудне академије, која произлази из анализе искустава земаља у којима она функционише већ дуже време, могла би бити од користи приликом даљег профилисања ове важне установе која би свакако могла да постане један од важних стубова нашег правосудног система.

Milorad Debeljački, LL.M

Consultant for Judicial Academy Competency/Education
Multi Donor Trust Fund for Justice Sector Support in Serbia,
Ministry of Justice Republic of Serbia

ROLE OF THE JUDICIAL ACADEMY IN THE ELECTION PROCESS OF JUDGES AND PUBLIC PROSECUTORS IN THE NEIGHBOURING COUNTRIES

Summary

From January the first 2010, work of Judicial Academy has begun, thus completing the process of creating a modern system of education for judges and public prosecutors. The Judicial Academy has been established in order to provide professional, independent, impartial and efficient performance of judicial and public prosecutorial functions and efficient discharge of court and public prosecutorial staff. Its main function is training of judicial office holders, which can be the initial and continuous. Analysis of the current situation indicated the existence of a need for further improving the functioning of the Judicial Academy. In order to achieve this objective this comparative analysis has been completed, which gives an overview of regulation of the status and role of the Judicial Academy in the process of appointment to judicial and public prosecution office, in the surrounding countries. Comparative review indicates the best practices that can serve as a guideline or model for further improvement of the Judicial Academy in the Republic of Serbia.

Key words: *Judicial Academy. – Trainings. – Selection. – Bodies. – Exams.*